În baza celor expuse mai sus, pasajele citate la început din lucrarea D-lui Ciobanu vor trebui îndreptate în înţelesul acestei rectificări, iar *Molitvenicul* nostru va trebui considerat nu ca una dintre cele dintâi urme ale scrisului românesc, ci ca o dovadă cât de târziu se mai întrebuinţă limba slavonă în biserica românească ortodoxă din Ardeal, chiar când preoţii români aveau nevoie ca indiacţiile tipiconale să li se dea în limba lor.

N. Drăganu.

XI.

Cazania protopopului Popa Pătru din Tinăud (Bihor). Manuscris.

Manuscrisul[1]) acesta l-am găsit în satul Ortiteag, în biserica căruia am dat şi peste un exemplar din psaltirea românească a lui Coresi din 1570. Este un volum mare, in folio, de 30 cm./20 cm., legat în scoarţe de lemn, învelite cu piele. Scoarţa din urmă lipseşte. Este numerotat de însuşi scriitorul manuscrisului. Începe cu fila 3 şi merge cu numerotarea până la fila 600. Numărul 300 îl însemnează pe câteva file cu „T“, iar pe toate celelalte, cu semnul „m“. După fila 600 urmează încă patru file nenumeroatate dintre cari a patra deteriorată; celelalte cari au mai fost la urmă, nu se păstrează, fiind rupte. Manuscrisul e scris de aceiaşi mână, cu litere mari, clare, cu iniţiale şi titluri cu cerneală roşie.

Pe dosul scoarţii dela început cetim însemnarea aceasta: *Dă cându au începutu Mihaiu Avăşu (?) au [fos]to ani din zidire lumii 7229 ĕră dĕla Hs. 1721.*

Pe filele 463 verso, şi 464, jos, găsim:

Ačasta sf[â]ntă carte o petrecut-o dieacu Blagă Pătru dela Tistag[2]) tătă, din doscă până în doscă, pe[n]tru ră[n]du în-

1) Mi-a fost dăruit împreună cu exemplarul din Psaltirea lui Coresi, de către preotul Iosif Moldovan, căruia îi mulţumim din toată inima şi aici. Exemplarul acesta din psaltirea Coresi, deşi deteriorat, este aproape complet. Vom vorbi cu altă ocazie despre el.

2) Chistag, judeţul Bihor, aproape de Tinăud.

BDD-A14633 © 1920-1921 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:59 UTC)

vățături, să o știe spune bine înai[n]te cistitului norod, să nu-i fi rușine.

Apoi o scris în luna lui Iunie 3.

Insemnarea e de pe la 1800, după felul scrisului.

La fila 557, jos:

Sfârșitul învățăturilor din dumeneca în 30.

Scris-am ačastă sf[â]ntă ev[an]g[h]elie de învățătură eu mai micul, sluga lui Hs., popa Pătru, lăcuitoriu în Kinăud[1] [= Tinăud]

La fila 573, jos.

Mulțemescu tatălui și fiiului și d[u]hului sf[â]nt, că-m[i] dedeș[i] milă și ağutoriu dela sf[i]nției ta, de cum ağunsu începutul cu pace și cu sănătate. Apoi pe verso:

Aică bine să socotești, děcă nu-ț va ağunge ev[an]g[he]lii cu ap[o]s[to]le, până în mitariu, fariusei, tu te întoarnă di în dărăpi, de le zi de a doa oară cât va trăbui și glasurile și ev[an]g[he]liile și ap[o]s[to]lele și așě vei ağunge dumeneca mitariului și fariseului[2]*).*

Urmează pe filele 573 verso, 574 și 574 verso:

Aică iaste scara trebelor ce sânt într'ačastă sf[â]ntă carte:

1) *De[s]pre post în dumeneca lasă post, în a 2[-a] învățătură.*

2) *Despre ispovedanie în dumeneca a 2[-a], în post, la a 2[-a] învățătură. etc.*

Scara acesta cuprinde în total 32 capitole, dintre cari ultimul este:

Despre carii-s destoinici să fie preuți și nu să popesc, la dumeneca în 16.

Al doisprezecelea punct din scară, care trimete la cazania în care se vorbește despre eretici, îi numește pe aceștia și "Unguri".

Despre **Unguri** *că hulesc trupul D[o]mnului, sf[â]nta cuminecătură, caută la sâmbăta paștilor.*

Lucrul acesta dovedește că preoții Români, în predicile ținute în biserici, apărau credința ortodoxă față de celelalte

1) Deci se începuse alterarea dentalelor înainte de *e*, căci ungurește se zice *Tinód*, de unde *Tinăud*>*T'inăud*>*Kinăud*. Cf, mai sus *Kistag* (Tistag).

2) Cu acestă cazanie se începe textul.

BDD-A14633 © 1920-1921 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:59 UTC)

neamuri de altă credinţă din Ardeal, cum se poate vedeà şi din *„Invăţătura la învierea lui Hs“:*

Şi dzic ei [ereticii]: cum poate fi trupul lui Hs în pâne văzută şi în vin. nu iaste de crědere. Ei într'un chip cu farıseii hulesc. Acum toţi ereticıi, Ariıanu, Afundaţıı, **Calvinaşii** *hulesc sf[â]nta cumeneçătură. . . . şi cu minčunile lor chiamă preuţıi noştri minčunoş[ı]* (fila 180 verso).

Dupa scară, pe fila 574, verso, cetim:

Cu mila m[i]l[o]stivului D[u]mn[e]zău scrıs-am eu protopop **Popa Pătru,** *lăcuitoriu în sat în Kınăud, ačastă sf[â]ntă ev[an]g[he]lie, ce iaste de învăţătură deîn toate dumenecile preste an. Şı ačastă carte iaste tipărită di în ţara rusască şi iaste ızvodită şi întoarsă pre limbă rumănéscă de un popă rusesc; şi multe cuvinte am tocmıt. Şi ce veţi afla zmıntit, tocmiţı.*

Inceput-am a scrıu diîntăiu când au fost anıi diîn zidirě lumiei 7190 şi dela naşterě d[o]mnului nostru Is. Hs. 1682, crugul soarelu' au fost în 22, crugul lunei în 8; şi au fost theınelionul în 4.

Inceput-am cu scrisoarea dıîn luna lui Maıu diîn 8 dzile, într'o luni, şi am gătat până aicě cu scrisoarě, în luna lui răpciuni în 4 dzıle, într'o luni.

In 17 săptămăni am scris ačastă sf[â]ntă ev[an]g[he]lie, ce s[ă] zice poucenie.

Urmează apoi apostolii pe filele 575—598, după care vine scara întregii cărţi, pe filele 598—600. După scară găsim ultima însemnare:

O d[o]mnul D[u]mnedzău deîn vecie mare har dau şı laudă sf[i]nţiei tale, tatăl şi fiul şı d[u]hul sfânt că cum mi-ai dat milă şi prilej de am început a scrii ačastă sf[â]ntă ev[an]gh[e]lie şi o am scrıs cu sănătate şi cu pace şi am gătat cu mila sf[i]nţii tale până în sfărşenie, aşě foarte te laud şi te slăve[sc] până în věci, amin[1]).

Anıi dela Hs. **1682** *sfărşit-am până aicě cu scrisoarě, în luna lui Octomvrie în 6 dzile, într'o vineri.*

---

1) Semnul ъ dela sfârşitul cuvintelor nu l-am transcris, semnul ѫ l-am scrıs cu *ă;* pe ѣ cu *ě*, pe ѧ cu *ïa.*

BDD-A14633 © 1920-1921 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:59 UTC)

Eu Popa Pătru, lăcuitoriu în Kinăud, am scris ačastă carte de învățături, cu mila milostivului d[u]mnedzău. amin.

Urmează patru file cu câteva evanghelii de la Marcu şi Luca, cu titluri în slavoneşte, sfârşîndu-se cu:

Єѵтєлиа s вѫ скрсноє ѡпи лѣкн . . . рд'і. Celelalte foi ce mai urmau lipsesc.

Din mărturisirea ce o face protopopul Popa Pătru reese că a transformat mult, „a tocmit" (= a îndreptat) din traducerea acelui „popă rusesc" de care vorbeşte şi pe care nu-l putem identifică aici. Limba textului are foarte multe elemente din graiul de azi de pe Valea Crişului, unde este Tinăudul, satul lui Popa Pătru, care a trebuit să fie un activ „scriitor", cu înţelesul de copist, dar poate şi de „remanieur" al textelor ce le-a transcris, din care se mai cunoaşte un manuscris miscelaneu, la Academia Română, scris la 1685 de protopop Popa Pătru (cf. Catalogul manuscriselor, româneşti, tomul II, p. 467, No. 714) şi care acum se găseşte la Moscova, încât nu l-am putut vedeà. Dar persoana nu poate fi decât aceiaşi cu a noastră, socotind după felul însemnărilor, după nume şi după data în care l-a scris (trei ani după Cazanii). Ne propunem însă a face altă dată o cercetare comparativă între graiul Cazaniilor pe care le va fi spus şi cetit poporului, în vremea păstoriei sale, protopopul Popa Pătru, şi între graiul de azi din regiunea Tinăudului.

G. Giuglea.

XII.

Material pentru vocabularul botanic al limbii române.

Grădini ţărăneşti din Banat.

Plantele cultivate prin grădinile ţăranilor noştri sânt foarte felurite, potrivit gradului de cultură al ţinutului, climatului ce stăpâneşte acolo şi trecutului istoric. Istoria culturală îşi scoate cele mai importante elemente din studiul comparat al grădinilor ţărăneşti. Dar şi studiul limbii găseşte în numirile plantelor cultivate de ţărani date interesante cu privire la originea şi des-

BDD-A14633 © 1920-1921 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:59 UTC)